ECLI:LV:AT:2022:0128.C68410319.10.S
Lieta Nr. C68410319, SKC–40/2022
Civillietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS

Rīgā 2022.gada 28.janvārī

Senāts šādā sastāvā:
senators referents Valerijs Maksimovs,
senatore Ināra Garda,
senatore Zane Pētersone
izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar /pers. B/ kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2020.gada 9.jūnija spriedumu /pers. B/ prasībā pret /pers. C/ par zaudējumu atlīdzības piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. B/ 2019.gada 15.jūlijā cēlis prasību pret /pers. C/ par zaudējumu atlīdzības piedziņu, kurā, pamatojoties uz Civillikuma 1063., 1605.pantu, lūdzis piedzīt no atbildētājas 30 717,83 EUR un noteikt prasītājam tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt likumiskos 6 % gadā no parāda summas.
Prasības pieteikums pamatots ar šādiem apstākļiem.
[1.1] Starp /pers. D/ un /pers. F/ 2014.gada 14.aprīlī noslēgts pirkuma līgums par nekustamā īpašuma /adrese/ (turpmāk - nekustamais īpašums), pārdošanu. /pers. F/ īpašuma tiesības nostiprinātas zemesgrāmatā 2015.gada 31.augustā. Savukārt 2015.gada 8.septembrī īpašuma tiesības uz šo nekustamo īpašumu zemesgrāmatā nostiprinātas /pers. G/ (*/pers. G/*), pamatojoties uz 2015.gada 3.septembrī noslēgto pirkuma līgumu. Ar 2015.gada 11.septembra pirkuma līgumu /pers. G/ nekustamo īpašumu atsavināja /pers. C/, kuras īpašuma tiesības nostiprinātas zemesgrāmatā 2015.gada 16.septembrī.
Pamatojoties uz pušu 2016.gada 3.martā noslēgto pirkuma līgumu Nr. 1/2016, /pers. B/ ieguva īpašumu tiesības uz minēto nekustamo īpašumu. Par īpašumu pārēju bija samaksāta pirkuma maksa 35000 EUR un 2016.gada 8.martā prasītājam īpašuma tiesības nostiprinātas zemesgrāmatā.
[1.2] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019.gada 14.marta lēmumu krimināllietā Nr. /numurs/ minētais nekustamais īpašums atzīts par noziedzīgi iegūtu mantu un atdots /pers. D/ testamentārai mantiniecei /pers. I/, tādējādi izbeidzot prasītāja īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu.
[1.3] Ņemot vērā, ka prasītāja sūdzība par 2019.gada 14.marta lēmumu bija noraidīta, /pers. B/ vienojās ar /pers. I/ par īpašuma paturēšanu sev, izmaksājot kompensāciju 30 000 EUR, par ko 2019.gada 23.maijā bija noslēgts izlīgums.
[1.4] Prasītājam atbildētājas rīcības rezultātā radās zaudējumi 30 717,83 EUR, proti, 30 000 EUR par kompensācijas samaksu /pers. I/, 634,19 EUR par valsts un kancelejas nodevas samaksu zemesgrāmatā, kā arī notāra izdevumi 83,64 EUR.

[2] Ar Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2019.gada 10.decembra spriedumu prasība noraidīta.

[3] Izskatījusi lietu sakarā ar /pers. B/ apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2020.gada 9.jūnija spriedumu prasību noraidījusi.
Spriedums pamatots ar šādiem motīviem.
[3.1] Par pamatotu atzīstams apstāklis, ka prasītājam, izpērkot dzīvokli no personas, kas kriminālprocesā atzīta par cietušo, un veicot īpašuma tiesību atkārtotu nostiprināšanu zemesgrāmatā, radušies zaudējumi Civillikuma 1770.panta izpratnē.
Prasītājs nav iesniedzis lietā pierādījumus, ka 2016.gada 3.martā (pirkuma līguma noslēgšanas dienā) atbildētāja zināja vai viņai vajadzēja zināt, ka viņas īpašuma tiesības uz dzīvokļa īpašumu var tikt atceltas un ka viņas īpašuma tiesības uz minēto dzīvokļa īpašumu iegūtas prettiesiski.
Tādējādi nav pamatots prasītāja arguments, ka atbildētāja pieļāva kādu prettiesisku bezdarbību, kas būtu cēloniskā sakarā ar prasītājam nodarītajiem zaudējumiem.
[3.2] Attiesājuma kā juridiska trūkuma gadījumā atbilstoši Civillikuma 1593. un 1595.panta noteikumiem atbildību nes attiesātās lietas atsavinātājs. Atbilstoši Civillikuma 1605. un 1606.panta noteikumiem attiesājuma gadījumā atsavinātājam ir pienākums atlīdzināt ieguvējam tā zaudējumus.
Saskaņā ar Civillikuma 1603.panta 2.punktu konkrētajā gadījumā konstatējams noteiktais nosacījums, kad atkrīt atsavinātāja atbildības pienākums, tas ir, ja attiesājuma iemesls iestājies tikai pēc notikuša atsavinājuma un tātad paša ieguvēja darbības vai bezdarbības dēļ.
Lietā nav strīda, ka, pieņemot Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019.gada 14.marta lēmumu, ar kuru strīdus dzīvoklis atzīts par noziedzīgi iegūtu mantu un atdots mantiniecei /pers. I/, ir noticis lietas attiesājums.
Atbilstoši minētajam strīdus dzīvoklis uzskatāms par attiesātu ar 2019.gada 10.aprīli, tas ir, ar dienu, kad ar Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2019.gada 10.aprīļa lēmumu tika atstāts negrozīts Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019.gada 14.marta lēmums, proti, pēc pirkuma līguma noslēgšanas ar prasītāju.

[4] /pers. B/ kasācijas sūdzībā lūdzis atcelt spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.
Kasācijas sūdzībā norādīti šādi apsvērumi.
[4.1] Tiesa, vērtējot atbildētājas atbildības pienākumu, nepareizi iztulkojusi Civillikuma 1603.panta 2.punktu.
Tiesa nav ņēmusi vērā, ka nekustamā īpašuma attiesājuma iemesls pastāvēja jau pirkuma līguma noslēgšanas brīdī 2016.gada 3.martā.
Turklāt saskaņā ar Civillikuma 1603.panta 2.punktu atsavinātājs nenes atbildības pienākumu, ja attiesājuma iemesls ir radies paša ieguvēja, proti, prasītāja darbības vai bezdarbības dēļ.
Taču, kā konstatējusi tiesa, /pers. B/ ir uzskatāms par labticīgu ieguvēju. Tādējādi nav arī saskatāma prasītāja paša darbība vai bezdarbība, kā rezultātā iestājās pamats nekustamā īpašuma attiesājumam.
Līdz ar to tiesas arguments, ka attiesājuma pamats ir iestājies tikai pēc tam, kad starp prasītāju un atbildētāju ir noslēgts pirkuma līgums, ir uzskatāms par kļūdainu.
[4.2] Konstatējot attiesājuma iestāšanos, piemērojamas Civillikuma 1605. un 1606.pantā noteiktās tiesiskās sekas, kas skaidri un nepārprotami nosaka atsavinātāja (atbildētājas) atbildības apmēru.
Minētās tiesību normas nosaka atsavinātājam pienākumu attiesājuma gadījumā atmaksāt saņemto pirkuma maksu, kā arī paredz iespēju prasīt faktisko lietas vērtību, ja tā uz attiesājuma brīdi ir palielinājusies.

[5] Paskaidrojumos sakarā ar /pers. B/ kasācijas sūdzību /pers. C/ norādījusi, ka prasītāja kasācijas sūdzība ir nepamatota un noraidāma.

Motīvu daļa

[6] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personu, kas to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, Senāts atzīst, ka pārsūdzētais spriedums atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.
[6.1] Senāta ieskatā konkrētās lietas izskatīšanas ietvaros ir aplūkojams jautājums, vai apelācijas instances tiesa pareizi iztulkojusi Civillikuma 1603.panta 2.punktu un to attiecinājusi uz lietā nodibinātājiem apstākļiem.
[6.2] Prasības pamatu veido apstākļi, uz kuriem pamatots prasījums – tie ir juridiski fakti, ar kuriem tiesību normas hipotēze saistīta ar strīda pušu materiāltiesiskās attiecības esību, nevis materiālo tiesību norma pati par sevi. Tādēļ Senāta ieskatā tam, ka prasības pieteikumā ir atsauce uz Civillikuma 1770. un 1779.pantu un Kriminālprocesa likuma 360.pantu otro daļu, nav nozīmes.
[6.3] Lietā nav strīda, ka ar 2014.gada 14.aprīļa pirkuma līgumu /pers. D/ piederošais dzīvokļa īpašums Nr. /adrese/ atsavināts /pers. F/, kurš ar 2015.gada 3.septembra pirkuma līgumu minēto dzīvokļa īpašumu atsavinājis /pers. G/. Savukārt /pers. G/, kuru uz pilnvaras pamata pārstāvējusi /pers. M/, ar 2015.gada 1.septembra pirkuma līgumu dzīvokļa īpašumu atsavinājis /pers. C/, kura ar 2016.gada 3.marta pirkuma līgumu dzīvokļa īpašumu tālāk atsavinājusi /pers. B/. /pers. F/, /pers. G/, /pers. C/ un /pers. B/ īpašuma tiesības uz strīdus dzīvokļa īpašumu bija nostiprinātas zemesgrāmatā.
Turklāt apelācijas instances tiesa atzinusi, ka ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019.gada 14.marta lēmumu krimināllietā Nr. /numurs/, ar kuru strīdus dzīvoklis atzīts par noziedzīgi iegūtu mantu un atdots /pers. D/ testamentārai mantiniecei /pers. I/, ir noticis nekustamā īpašuma attiesājums.
Tomēr Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa nepareizi iztulkojusi un uz nodibinātajiem apstākļiem nepamatoti attiecinājusi Civillikuma 1603.panta 2.punktu.
[6.4] Saskaņā ar Civillikuma 1598.pantu attiesājumā ir nepieciešams, ka lieta attiesāta no tās ieguvēja par labu trešai personai, pilnīgi vai daļēji, noteiktā tiesas kārtībā, uz tādas tiesības pamata, kas pastāvējusi jau atsavināšanas laikā.
Attiesājums ir ar tiesas spriedumu noteikts pienākums lietas ieguvējam atdot šo lietu citai personai, kurai tiesa atzinusi attiecīgu lietas tiesību. Attiesājums balstās uz strīda izšķiršanu par lietu tiesībām, ne saistību tiesībām, kaut gan pati lietas nonākšana pie personas, no kuras to attiesā, var būt saistīta ar pirkuma vai citu atsavinājuma līgumu. Lai iestātos Civillikuma 1605.panta paredzētā atbildība, pirmkārt, attiesājumam jānotiek tiesas ceļā (..). Par attiesātu lietu uzskatāma tad, kad ir stājies spēkā spriedums, ar kuru konstatētas prasītāja tiesības uz lietu (apmierināta vindikācijas prasība, atzītas īpašuma tiesības). Taču, lai sakarā ar attiesājumu varētu prasīt zaudējumu atlīdzību, atbildētājam (personai, no kuras attiesā), pirmkārt, ir kaut kas faktiski jāzaudē. Otrkārt, attiesājuma pamatam ir jābūt tādam, kas pastāvējis jau atsavinājuma līguma noslēgšanas laikā (sk. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. - R.: Mans īpašums, 2000, 125.lp.*).
Satversmes tiesa ir atzinusi, ka publiskās ticamības princips, no vienas puses, aizsargā mantas labticīgo ieguvēju, tomēr arī personai, kas nekustamo īpašumu tika zaudējusi noziedzīga nodarījuma rezultātā, bija tiesības paļauties publiskās ticamības principa ietvaros uz reģistrēto īpašuma tiesību turpmāku un netraucētu izmantošanu. Savukārt tad, ja īpašums tiek prettiesiski atņemts noziedzīga nodarījuma rezultātā, cietušajam ir tiesība paļauties, ka iepriekšējais stāvoklis tiks atjaunots

Satversmes tiesas 2017.gada 8.marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 25.3.punktu).
Satversmes tiesa nav konstatējusi nekādus šķēršļus trešajām personām kā labticīgiem ieguvējiem atbilstoši spēkā esošajiem tiesību aktiem civilprocesuālajā kārtībā vērsties tiesā ar prasību par zaudējumu atlīdzināšanu.
Tiesību doktrīnā norādīts, ka zaudējumi, kas rodas ieguvējam sakarā ar lietas attiesājumu, izpaužas tā, ka viņš ir samaksājis noteiktu cenu par šo lietu un pēc tam cietis arī tiesas izdevumus un, iespējams, izdevumus advokāta palīdzības samaksai, kā arī izdevumus lietas uzturēšanai (sk. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. - R.: Mans īpašums, 2000, 129.lp.*).
Kā pamatoti norādīts kasācijas sūdzībā, regulējot atbildības nosacījumus, Civillikuma 1605.pants noteic, ka, kad atsavinātā lieta attiesāta, tās atsavinātājam jāatlīdzina visi zaudējumi, kādus ieguvējs no tam cietis, ieskaitot izdevumus prāvai vai pašai lietai, ja vien šos pēdējos nav jau atmaksājis tas, kam lieta piespriesta.
[6.5] Tiesa, atzīstot prasību par nepamatotu, uzskatījusi, ka piemērojams Civillikuma 1603.panta 2.punkts, kas noteic, ka atsavinātājs nenes atbildības pienākumu, ja attiesājuma iemesls iestājies tikai pēc notikuša atsavinājuma un tātad paša ieguvēja darbības vai bezdarbības dēļ.
Senāta ieskatā, tiesa nepareizi par attiesājuma iemeslu uzskatījusi Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019.gada 14.marta lēmumu, ar kuru dzīvoklis atzīts par noziedzīgi iegūtu mantu. Civillikuma 1603.panta 2.punkta izpratnē atsavinātājs nenes atbildības pienākumu, ja attiesājuma iemesls, nevis pats attiesājums, ir iestājies pirms atsavinājuma. Proti, atsavinājuma iemesls ir nevis procesuālais dokuments, uz kura pamata prasītājam bija atņemts īpašums, bet gan tiesisko apstākļu kopums, kas bija pamats lēmuma pieņemšanai, t.i., 2014.gadā izdarītais noziedzīgais nodarījums, kura rezultātā /pers. D/ zaudēja īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu uz viltota pirkuma līguma un nostiprinājuma lūguma pamata, un tas prettiesiski tika atsavināts trešajām personām.
Turklāt, lai piepildītu Civillikuma 1603.panta 2.punkta hipotēzi, bez attiesājuma iemesla iestāšanās laika ir nepieciešams konstatēt arī ieguvēja darbību vai bezdarbību, ko tiesa nav izdarījusi, atzīstot prasītāju par labticīgu ieguvēju.

[7] Apkopojot iepriekš izklāstīto, Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.
Tā kā spriedums tiek atcelts, tad /pers. B/ atbilstoši Civilprocesa likuma 458.panta otrajai daļai atmaksājama drošības nauda 300 EUR.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Senāts

nosprieda

atcelt Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2020.gada 9.jūnija spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.
Atmaksāt /pers. B/ drošības naudu 300 EUR (trīs simti *euro*).
Spriedums nav pārsūdzams.

Senators V. Maksimovs

Senatore I. Garda

Senatore Z. Pētersone